

KEMM HU QADIM IL-MALTI

Ta' MIKIEL AGIUS

Li l-ilsien Ma'ti hu wiehed mill-eqdem ilsna li hawn fid-din'a ma' jista' jmerih ha'dd. L-ilsien Malti ghandu mhux mijiet ta' snin imma eluf; u ghad illi kien ghal mijiet ta' snin imwarrab u mitfugh, mirfus taht is-saqajn mill-hakkiema ta' artna — minbarra mill-hakkiema Inglizi — ghadu haj, ghadu b'sahhtu.

Il-knisja, it-tobba, l-avukati u l-kbarat maltin tal-imghoddi wkoll stkerrhuh lil Ma'ti u ghamlu kemm setghu biex jeqirduh, imma b'danakollu baqa' haj. Il-knisja ukoll, jisghob bija nghid, ghad baqaghlu xi ghedewwa: aqbdu l-gazzetti u folji jew kitba ohra u mill-ewwel tintebhu. Ifu t-taghrif li jaghtu bil-kitba jew bil-fomm il-gvern — isimghu xi haga fuq ir-Rediffusion x'hin trid, isimghu xi priedki. Dawn kollha huma l-ghedewwa tal-lum tal-Malti illi b'eghmilhom qeghdin ikasbruh kull darba li jitkellmuh jew jiktub. Imma jaghamlu x'jaghamlu jridu jew ma jridux ikollhom jinqdew b'dak il-kliem li ghandu x'jaqsam mal-hajja ta' kuljum, mal-holqien, mal-ghaxien; dak il-kliem ma jistghu jeqirduh qatt. Ghalix? Ghalix il-gheruq tal-kliem malti huwa bhal dak il-blatt ta' fejn il-bahar, li jghaddi kemm ighaddi zmien, ighaddu kemm ighaddu snin, u jhabbat kemm ihabbat il-mewg mieghu jibqa' dejjem qawwi u shih, u hekk jibqa', jibqa' li hu qatt ma jitharrek, qatt ma jitbiddel.

Hu kollu minnu illi l-Malti ha' xi kliem barrani izda ma halla lil ebda ilsien barrani jaghilbu u jirkbu. B'danakollu, il-ghageb hu li l-ilsien Malti ghadu haj wara dan iz-zmien kollu u t-tkasbir li kasbruh u fuq kollox nitkellmuh biss ahna l-maltin magh'uqin ghalina wehida f'din id-daqsxejn ta' gzira, filwaqt illi ilsna ohra bhall-Grieg u l-Lhudi nbidlu ghal kollox maz-zmien. Il-Malti jaqbel hafna mal-Lhudi l-qadim, u li kieku kien jista' jkun illi inqajma ghall-hajja wiehed lhudi li kien ighix fi zmien Kristu u nitkellmu mieghu nsibu li nkunu nistghu niftiehmu tajjeb b'a ebda tfixkil. Hawn ma rridx ninsa l-migja ta' San Pawl f'Malta meta ghamel insara lil missirijietna. Missirijietna ma kinux xi ghorrief u ma kinux jtkellmu hlief bil-Malti. Kif setghu qatt jifhemu l-kliem ta' San Pawl? Missirijietna ma kinux jafu hlief bil-Malti, la kienu jafu bil-Grieg u lanqas bil-Latin. Kif sata' San Pawl idawwarhom ghat-twemmin ta' Kristu? Billi kellimhom bil-Lhudi ta' dak iz-zmien, ilsien San Pawl.

Biex naghti daqsxejn ta' hjiel kemm hu qadim il-Malti qieghe

naghti hawn taht ghadd ta' ismijiet li niltaqghu magghom fil-Kotba Mqaddsa (Godda u Qodma).

*XI ISMIJET LI NILTAQGHU MAGHHOM FIT-TESTMENT
IL-QADIM U T-TESTMENT IL-GDID LI L-GHERQ TAGHHOM
JAQBEL MA' DAK TAL-MALTI*

ISEM	X'IFISSER	KELMA MALTIJA
ABANA	Bin'; maghmul mill-gebel	BENA
ABIXALOM	(Abi — Missier) Missier is-sliem/paci	SLIEM
ABITUB	Miss'er it-tjubija/tjieba	TEJJEB
ABSALOM	Bhal ABIXALON	SLIEM
AKELDAMA	Ghalqa tad-demmm	GHALQA (Metatesi) — u DEMM
AKSAH	Mzejjen; brazzuletta ghall-ghaksa tas-siq	GHAKSA
AKZIB	Giddieb; gideb; qerq (motonomija) Z ghal D)	GIDEB
AHIQAM	Hija qam (Ah — hu, ahi — hija)	HU u QAM
AHIMOTH	Hu l-mewt	HU u MEWT
AHIRA	(Ra — Alla tax-xemx) Ra hu hija	HU
AHITUB	Hu t-tjubija	HU u TAJJEB
AHLAB	Li ghandu x'jaqsam mal-halib, tal-halib	HALIB
AIN	Ghajn tal-ilma	GHAJN
AMARIAH	Il-Mulej amar/qal	AMAR
AMMAH/AMMI	Omm; il-poplu tieghi	OMM
AMOQ	Qiegh, fond	GHAMMIQ
ANAQ	Ghonq; kullar; Ta' ghonqu twil	GHONQ
ANER	Ghanja; twegiba	GHANA
ARARAT	Sahta ta' treghid. (Mkejjien fejn l-arka ta' Noe waqfet wara l-gharghar kb'r u fejn Noe weru l-art u qal: ARA L-ART)	ARA ART (Metatesi)
ARBA	Erbgha	ERBGHA
ARWER	Charwien, gheri	(R-N) GHARWIEN
GHAXER	Hieni	GHOXA
AZEQAH	Magħżuq	GHAZAQ
BAALGAD	(Baal — Alla) Alla tal-gid	GID
BAALHANAN	Alla hanin	HANIN
BABEL	(Bab — bieb: El Alla) Bieb t'Alla	BIEB u ALLA
BAKA	Bekkejja (s'gra); Biki	BEKA
BALAAM	Wiehed li jibla'	BALA'
BARAKEL	Alla jbierek	BIEREK u ALLA
BALAQ	Mormi: mohl', meqrud (ghadda zmienu)	BOLOQ

ISEM	X'IFISSER	KELMA MALTIJA
BARAQ	Beraq	BERAQ
BARSAĠA	(Bar — bin) B'in is-sebġha, Sibt	SEBĠHA
BARUK	Mbierek	BIEREK
BATHXEBA	(Bath — bint) Bint is-sebġha	SEBĠHA
BER/BIR	B'ir	BIR
BERXEBA	Bir tas-sebġha	BIR u SEBĠHA
BELIAL	Ma jiswa xejn; xejn	BELLIEGHA
BEN	bin, iben	BIN
BENAIĠAĠ	Il-Mulej bena	BENA
BENAMMI	(Ammi — il-poplu tiegħi)	
	Bin il-poplu tiegħi	BIN
BENJAMIN	Bin l-id il-leminija	BIN u LEMIN
BERAKAĠ	Barka; tberik	BIEREK
BETEN	Wied; żaqq	BOTON
BETHAVEN	(Beth — dar) Dar tal-ħażen	
	(metatesi) (V-Z)	HAZEN
		(Metatesi)
BETHEL	Dar t'Alla	ALLA
BETHSAJDA	DAR/LOK għas-sajd	SAJD
BETHXEMEX	Dar tax-xemx	XEMX
BETHZUR	Dar tal-blat	SUR
BIKRI	Żgħożija	BAKAR
BOKIM	Bekkeġja	BEKA
CERIT/XERIT	Tiċrita	CARTA
DOR/DURA	Għamara (fejn wiehed joqgħod/ighammar)	DAR
EGLAĠ	Għoġol	GHOĠOL
EGLAJM	Zewġ għeġiela	
	(ajm — tnejn, ejn)	GHOĠOL u EJN
ELALEĠ	Alla mġholli	ALLA u GHOLLA
ELHANAN	Alla hu hanin; għoti; rigal	
ELI	Tiela' 'l fuq; Alla	ALLA u HANIN
ELIEL	Alla hu Alla	ALLA u GHOLA
ELIAQIM	Alla iqum	ALLA
ELIXAMA	Alla jisma'	ALLA u QAM
ELIZUR	Blata t'Alla; Alla hu blata	ALLA u SAMA'
ENEGLAJM	Għajn (tal-ilma) ta' Eglaim	ALLA u SUR
ENGEDI	Għajn ta' ġidi	GHAJN
ENXEMEX	Għajn tax-xemx	GHAJN u GIDI
GAD	Hieni; għana; fortuna: ġid	GHAJN u XEMX
GADDIEL	Alla jġ b il-ġid	GID
GEBAL	Ħara ta' iġbla/muntanja	GID u ALLA
GEBIM	Gwiebi	GEBEL
HAM	Shana; iswed	GIEBJA
HANANEEL	Alla ta/henn bil-bosta	HAMI
HANANIA	Grazzja, ħniena	ALLA u HANIN
HANNAH	Grazzja, ħniena	HNIENA
HANNIEL	Alla hu hanin	HNIENA
HELBON	Ħalib, xaham, għalliel	HANIN u ALLA
HEN/HENN	Grazzja, favur, ħniena	HALIB
		HENN

ISEM	X'IFISSER	KELMA MALTIJA
HOBAB	Mahbub	HABB
HOBAB	MOHBA; mohbi	HEBA
HORMAN	Moghti 'l Alla; qirda kbira	HOROM
HOXAMA	(Ho — Alla) Alla sama'	SAMA'
IBNETIAH/IBNIJAH	Il-Mulej bena	BENA
IMLAH	Jimla; mili	MELA
IMMANUEL	Alla maghna	MAGHNA u ALLA
IRA	Ghassies	RA
IXMAEL	Alla jisma'	SAMA' u ALLA
ITHAMAR	Missier it-tamal (sigra)	TAMAL
JABEX	NIEXEF	IEBES
JABNEEL	Alla gaghal/ghamel jinbena	BENA u ALLA
JAQIM	(Alla) iqajjem	QAM
JAFETH	Jiftah fil-wisa'	FETAH
JAREB	Glieb	GARB
JEBERKIAH	Alla jbierek	BIEREK
JEHOIAQIM	Alla joghla/iquam	QAM
JEHOVASALOM	Alla huwa sliem/paci	SLIEM
JEHUDIAH	Lhudija	LHUDI
JEQAMEAM	Li kien il-Mulej jgholli/iqajjem lill-poplu	QAM
JEMIMA	HAMIEMA	HAMIEMA
JEFTAH	Fetah	FETAH
JERUSALEM	Post ta' sliem/paci	SLIEM
JEZREEL	Zerriegha t'Alla. Alla jizra'	ZARA' u ALLA
JOANNA	Il-Mulej hu hniena/grazzja	HNIENA
JOEL	Il-Mulej hu Alla	ALLA
JOHANAN	Alla hu hniena	HNIENA
JOHN	Bhal JOHANAN (Johanan mqassra)	
JONATHAN	Moghti lill-Mulej	TA
KEBAR	Tul	KBIR
KEZIB	Bhal AKZIB	
LEHI	Ghadam tax-xedaq; lhit	LEHJA/LHIT
MARA/MARAH	Morr, mrar	MORR
MARI/MARIA	Bhal MIRIAM	
MERARI	Morr	MORR/MRAR
MESSIAH	M'dluk	MESAH
MIJAMIN	Fuq in-naha tal-id il-leminija	LEMIN
MIRIAM	Mrar; ghali	MORR/MRAR
MIZAR	Zghozija, zghurija	ZGHIR
MOLADAH	Twelid, wild	MILUD/MILIED
MUXI	Li jghallel	(Motonomija) MOXA
NAHARAI	Nahhar, li jonhor	NAHAR
NAHOR	Bhal NAHARI	
NATHAN	ta; moghti	TA
NATHANAEL	Alla ta	TA u ALLA
NATHANMELEK	(Melek — sultan) Is-sultan ta	TA
NATANIAH	Il-Mulej ta	TA

ISEM	X'IFISSER	KELMA MALTIJA
NIMXI	Heles minn (t'grif)? kaxkar	MEXA (Moton)
NOBAH	Nebah, nebha	NEBAH
PEKAH għal PEKAHIAH	Għajnejn, miftuha	FETAH
PHURAH (furah)	Il-Mulej fetah il-ghajnejn	FETAH
PHURAH	Fergħa	FERGHA
QADEX	Qaddis; qdusija	QADDIS
QEMUEL	Mqajjem minn Alla	QAM u ALLA
QAREAH	Qargħi	QARGHA
QORAH	Tfartis	QARGHA
QIX	Qaws	QAWS
RABBA/RABBATH	Belt ewlenija; kbir	RABAT (belt ċkejna)
RAHAM	Ġuf; mogħmi b'imħabba	REHEM (ġuf)
REBA	Mil-erbgha waħda	ERBGHA
REKAB	W'eħed li jirkeb iż-żwiemel	RIKEB
REHUM	Hniena	REHMA
RESEN	Lġiem, brilja	RAŽAN/RAŽNA
REZIN	Shih, iebes	RŽIN (Moton)
RIMMON/REMMON/ RAMMON	Rummien	RUMMIEN
ROX	Ras, quċcata, bidu	RAS
SALEM/SALIM	Sliem, paċi	SLIEM
SANSUN	bħal XIMXON	
SEIR	Bix-xagħar, xagħri	XAGħAR
SIDON	Sajd; kaċċa	SAJD
SIMEON/SIMON	Msemmi, famuż	SAMA'
SUSANNA	Susan, ġilju	SUSAN
SIKAR	Sakran; bis-sakra	ŠIKER
TAMAR	Tamal; siġra tat-tamal	TAMAL
TAFATH	Waqqa'	TAFA'
TEBAH	Tisjir; qtil	TEBAH u DEBAH
TELMELAH	Għaqba tal-melħ	MELH
TUMAS/THOMAS/TEOM	Tewmi	TEWMI
TIBNI	Raġel tat-tiben	TIBEN
TOB	Tajjeb	TAJJEB
TOBIAH	Il-Mulej hu twajjeb	TAJJEB
UMMAH	Imma	IMMA
UR/URI/URU	Dawl	RA/WERA
URIAH/URIJAH	Il-Mulej hu d-dawl tiegħi	RA
URIEL	Alla hu d-dawl tiegħi	RA u ALLA
XAMA	Sama'	SAMA'
XABBETHAI	Twieled nħar ta' Sibt	SEBGHA/SIBT
XARON	Xagħra (pil)	XAGħRA
XEBA	Sebgha	SEBGHA
XEFI/XEFO	Heġfa	HEFA (X-H)
XELOMI/XELOMITH	Bis-sliem; kollu sliem	SLIEM
XIKRON	SOKOR	ŠIKER
XIMEAH/XIMEA	Smigh	SAMA'
XIMEI	Msemmi; famuż	SAMA'
XIMXAI	Xemxi, mxemmex	XEMX
XIMXON/SANSUN	Raġel tax-xemx	XEMX

ISEM

X'IFISSER

KELMA MALTIJA

XUR

Hajt

SUR

XUXAN

Susan, ġilju

SUSAN

ZAIR

Żghir

ŻGHIR

ZAMZUMMIM

Għagħha ta' n'ies

DAMDIN (Moton)

ZEBAH

Debħa, saġrificcju, vittma

DEBAH

ZIB

Gilpa

DIB

ZEROR

SORRA

SARR

ZIDON

Bħal SIDON

ZILLAH

Dell

DELL (Z-D)

ZIOR/ZOAR/ZUAR

Żghuriġa, ċokon

ŻGHIR

ZUR

Ġebħa, blata

SUR